NITO

Kommunal- og distriktsdepartementet

01.07.22

Høringssvar – gjennomføring av EU-direktiv 2019/1024 om åpne data og viderebruk av informasjon i offentlig sektor i norsk rett

NITO, Norges Ingeniør og Teknologorganisasjon, er landets største fagforening for ingeniører og teknologer med flere enn 97 000 medlemmer, hvorav over 10 000 arbeider innen IKT. Langt flere har oppgaver knyttet til digitalisering og viderebruk av data.

Direktivet omhandler åpne data og viderebruk av informasjon fra offentlig sektor. NITOs overordnede syn er at offentlige data bør være tilgjengelig for forskning, næringsutvikling og for den enkelte innbygger. Private leverandører kan tilføre avgjørende kompetanse i utvikling av dataøkonomien, og må tas i bruk for å utvikle teknolog, innsikt og tjenester. Samtidig må det sørges for at verdiskapingen kommer fellesskapet til gode. Tilgang til data er en forutsetning for utvikling av kunstig intelligens. Parallelt med satsing på tilgjengeliggjøring av offentlige data må det satses kraftig på utvikling av kunstig intelligens i Norge, slik at vi ikke bare blir tilbyder av data til virksomheter utenfor Norge, men også gjør norske virksomheter i stand til å nyttiggjøre seg dataene.

NITO mener følgende prinsipper må legges til grunn knyttet til deling av offentlige data:

- Offentlige virksomheter må ha en felles nasjonal strategi for åpne data, og strategien må også hensyn til sikkerhet og personvern
- Gevinstene fra deling av offentlige data må komme befolkningen og offentlig og privat sektor i Norge til gode gjennom bedre tjenester, ny næringsutvikling og arbeidsplasser
- Når det offentlige åpner tilgang til sine data bør det stilles motkrav i form av tilgang til ny informasjon som kan brukes til forskning og analyse
- Det må være åpenhet om i hvordan data deles, behandles, analyseres, og hvilke løsninger som utleder/lærer kunnskap basert på disse dataene
- Dominerende digitale plattformer med offentlige data, må anses som offentlige selv om de er privateide, og digitale innbyggertjenester som tilbys i Norge må underlegges demokratisk kontroll uavhengig av opprinnelsesland

Kommentarer til departementets vurderinger av åpne data-direktivet:

Betaling
Direktivet slår fast at viderebruk av offentlige data i utgangspunktet skal være gratis. NITO støtter at data i så stor grad som mulig må tilgjengeliggjøres vederlagsfritt. NITO er i så måte også positiv til direktivets utvidelse til å gjelde offentlige foretak innenfor forsynings- og transportsektoren og offentlig finansierte forskningsdata.

Direktivet sier at kostnader knyttet til anonymisering av personopplysninger og vern av kommersielt fortrolig informasjon kan tas med i beregningen av betalingssatser, dersom dette går utover det

offentlige organets ordinære arbeid. NITO understreker at når direktivet åpner for dette, må norske myndigheter søke å holde prisene så lave som mulig, slik at små og mellomstore bedrifter kan få tilgang til dataene. NITO ser at det kan være en utfordrende balanse å dekke kostnader ved tilgjengeliggjøring. Dersom prisene ikke er lave nok, vil de hindre økt bruk av data, og dermed går samfunnet glipp av vesentlige gevinster. Samtidig kan vi risikere at kun noen få store selskaper vil ha råd til å dra nytten av offentlige data.

Når viderebruk i hovedsak skal være gratis, betyr det at kostnadene må tas innenfor offentlige organers eksisterende budsjetter. Det vil være svært viktig å jevnlig gjøre vurderinger av den samlede samfunnsøkonomisk nytte av satsingen på viderebruk. Dersom satsingen går utover den offentlige virksomhetens kjerneoppgaver, må det vurderes å gjøre unntak fra gratis- og marginalkostnadsprinsippet. Det kan f.eks. gjøres gjennom etablering av egne organer for viderebruk med krav til inntjening, noe som da etter NITOs forståelse vil gjøre at man faller inn under unntak fra gratisprinsippet i direktivet. Dette må imidlertid søkes gjort i begrenset omfang.

Direktivet innfører et krav til medlemslandene om å publisere en fullstendig oversikt på internett over alle offentlige organer som har rett til å ta betalt utover marginalkostnadene (fordi disse har inntjeningskrav knyttet til utøvelsen av offentlige oppgaver). NITO bør gjøres som en samlet liste hos Digitaliseringsdirektoratet. NITO mener videre at kravene til offentlige aktørers beregning av pris må operasjonaliseres på en slik måte at både offentlige virksomheter og brukerene av data får god og lik tilgang til denne informasjonen. Det må være objektive, åpne og kontrollerbare kriterier for gebyrer, og hvilke kostnadselementer som tas med i beregningsgrunnlaget.

Enerettavtaler og transparens

Direktivet regulerer enerettsavtaler for å hindre enerett, altså innlåsning av datasett til en eller få brukere. Det innføres krav til transparens og gjennomgang av virkningene ved slike avtaler.

NITO viser til at offentlighetslova i dag sier at enerettsavtaler først og fremst kan gjøres der det er nødvendig for å levere en tjeneste i allmennhetens interesse. NITO mener det er svært positivt at direktivet nå inkluderer juridiske eller praktiske ordninger som ikke uttrykkelig gir enerett, men som med rimelighet kan forventes å føre til begrenset tilgjengelighet. Selv om dette følger av forvaltningsrettslige prinsipper om forbud mot forskjellsbehandling.

Med vennlig hilsen

Trond Markussen
President

Audun Bøhn
Konstituert generalsekretær